

ROMANTIZMO IDĖJŲ ATSPINDYS

A REFLECTION OF THE IDEAS OF ROMANTICISM

The painter Eugène DELACROIX (1798–1863), the most famous French artist of the Romantic period, who studied under the Neoclassicist Pierre-Narcisse Guérin, was much more enamoured of the 17th-century Flemish Baroque artist Peter Paul Rubens, and of his slightly older friend Théodore Géricault. Passionately supportive of the Greek struggle for independence, and interested in the culture of the Middle East, Delacroix painted dramatic religious works and expressive hunting scenes, and illustrated works by Shakespeare, Scott and Goethe. His literary talent, his philosophical and aesthetic insights, revealing the ideas of Romanticism that took root in 19th-century Europe, are conveyed clearly in his “Journals”, written between 1822 and 1824, and from 1847 until his death. “Krantai” readers are presented with an extract from these diaries, translated by Aušra GRIGARAVIČIŪTĖ and included in “The Anthology of Art History Sources”, which is currently being prepared by Vilnius Art Academy.

Garsiausias Prancūzijos romantizmo menininkas, tapytojas Eugène’as DELACROIX (1798–1863) gimė Pietų Prancūzijoje. Atvykęs į Paryžių 1815 metais, jis pradėjo mokytis neoklasicistinių idėjų šalininko Pierre-Narcisse’o Guérino studijoje, bet kur kas didesnę įtaką jam darė XVII amžiaus Flandrijos dailininko, baroko epochos tapytojo Peterio Pauliaus Rubenso ir keleriais metais vyresnio bičiulio Théodore’o Géricault (1791–1824) darbai.

1822 metų Paryžiaus salone – svarbiausioje XIX amžiaus dailės idėjų vitrinoje – buvo eksponuota Delacroix drobė „Dante’s luotas“, sulaukusi audringų diskusijų dėl dramatiškomis rubensiškomis formomis bei spalvomis novatoriškai perteikto siužeto, o po poros metų parodytą drobę „Skerdynės Chijo saloje“, kurioje vaizduojamos Europą sukrėtusios tūkstančių graikų žudynės, Charles’is Baudelaire’as pavadino bauginančiu himnu lemčiai ir kančioms.

Graikų ir turkų kovos epizodai atsispindi ir kituose Delacroix kūrinuose – pavyzdžiui, „Graikija ant Missolonghi griuvėsių“ (1827): čia kalbama apie graikų sprendimą verčiau sugriauti miestą ir nusižudyti nei pasiduoti turkams. Delacroix aistringai palaikė graikų kovas dėl nepriklausomybės ir žavėjosi George’u Byronu, kuris mirė šio įvykio metu. Byrono kūryba įkvėpė Delacroix sukurti paveikslą „Sardanapalo mirtis“, kuriame vaizduojamas į apgultį papuolęs asirų karalius, stebintis, kaip žudomos jo sugulovės, žirgai, ir laukiantis, kol galiausiai galės pats nusižudyti.

Pažintis su egzotiška Rytų kultūra – 1832-aisiais įvykusi kelionė į Ispaniją ir Šiaurės Afriką. Jos metu dailininkas sukūrė daug eskizų, kuriais remdamasis vėliau nutapė ne vieną paveikslą.

Kitaip nei neoklasicistai, domėjėsi senosios Graikijos ir Romos istorijos siužetais, Delacroix neretai kūrė religinėmis temomis: gerai žinomi jo darbai Paryžiaus Saint Sulpice bažnyčios Angelų koplyčioje – „Jokūbas kovoja su angelu“ ir „Heliodoro išvayimas iš šventyklos“ (1853–1861). Pasak Baudelaire’o, Delacroix buvo vienintelis menininkas, „šioje mūsų bedieviškoje kartoje supratęs religinę tapybą“, o Vincentas van Goghas teigė, kad tik Rembrandtas ir Delacroix sugeba nutapyti Kristaus veidą.

Delacroix iliustravo Williama Shakespeare’o, Walterio Scotto, Johanno Wolfgango von Goethe’s kūrinių. Dailininko literatūrinį talentą, filosofines ir estetines išvalgas, atskleidžiančias XIX amžiaus Europoje išgalėjusio romantizmo idėjas, puikiai perteikia jo „Dienoraščiai“ („Journals“), rašyti 1822–1824 ir nuo 1847-ųjų iki mirties. „Krantų“ skaitytojams pateikiame Aušros GRIGARAVIČIŪTĖS išverstą šių dienoraščių fragmentą, kuris įtrauktas į Vilniaus dailės akademijos rengiamą „Dailės istorijos šaltinių antologiją“.

H. Š.

Eugène DELACROIX

IŠ DIENORAŠČIO

1823

[GEGUŽĖS 16] <...>

– Pratinkis nepasiduoti pirmam įspūdžiui; išsaugok šaltakraujiškumą.

Nei patraukliausi bičiulių pažadai, nei galingųjų siūlo mi patarnavimai, nei dėmesys, kurį tau rodo koks garbus žmogus, neturi tavęs įtikinti, jog jų žodžiuose yra kas nors tikra; juk aš išties suprantu: kalbėdamiesi su jumis, daugybė dalijančiųjų pažadus yra pertekę gerų ketinimų nelyginant apsišaukę narsuoliai ar žmonės, užsiliepsnoję tarytum moterys; bet vos kalboms pasukus prie darbų, jų įkarštis gerokai atvėsta. Savo ruožtu būk atsargus pats priimdamas tuos dalykus, ir ypač – jokio komiško paslaugumo, kuris yra vien to momento nuotaikos padarinys.

– Įprotis laikytis minčių tvarkos – tavo vienintelis kelias į laimę; kad tai pavyktų, tvarka yra būtina visuose kituose, net pačiuose nereikšmingiausiuose, dalykuose.

– Jaučiuosi toks silpnas, pažeidžiamas ir iš visų pusių atviras netikėtumams, kai atsiduriu priešais žmones, nelaidančius kalbų vėjais, visad tvirtai pasiryžusius darbais patvirtinti žodžius!.. Bet ar tikrai taip? Ar ir manęs dažnai nebuvo palaikę tvirtu žmogumi? Kaukė – štai ir viskas. Reikia pripažinti: aš jų bijau. O ar yra kas labiau stingdytų nei baimė? Tvirčiausios prigimties žmogus virsta bailiu, kai jo mintys neryžtingos; o šaltakraujiškumas, pirmoji gynybinė laikysena, įmanoma tik tada, kai į sielą, numaniusią viską iš anksto, neįsibrauna nuostaba. Žinau, apsisprendimas šis sunkus, bet nuolat prie jo grįžtant savaime nueinama nemenka kelio dalis.

<...>

GRUODŽIO 22 AR 23, ANTRADIENIS, VIDURNAKTIS. – Namo grįžtu persmelktas nuolankumo ir pasiklovimo lemtimi jausmų. Vakara praleidau su Pierret¹ ir jo žmona, prie kuklaus jų namų židinio. Savo skurdą pasirenkame patys. Beje, skųsdamasis nesu savyje, išeinu už ribų to, kas aš pats esu. Norint susikrauti turtus, reikalingas tam tikras talentas, kurio aš neturiu nė kvapo, o kai jo neturi, reikia kažko kito, idant rastum, kuo pakeisti trūkstantį dalyką. Visą darykime ramiai; tegu mus jaudina vien gražūs kūriniai ar gražūs veiksmai. Dirbkime nesiblaškydami ir neskubėdami. Vos ima žliaugti prakaitas, o kraujas – degti nekantra, būk budrus. Nevykęs paveikslas yra nevykėlio paveikslas.

<...>

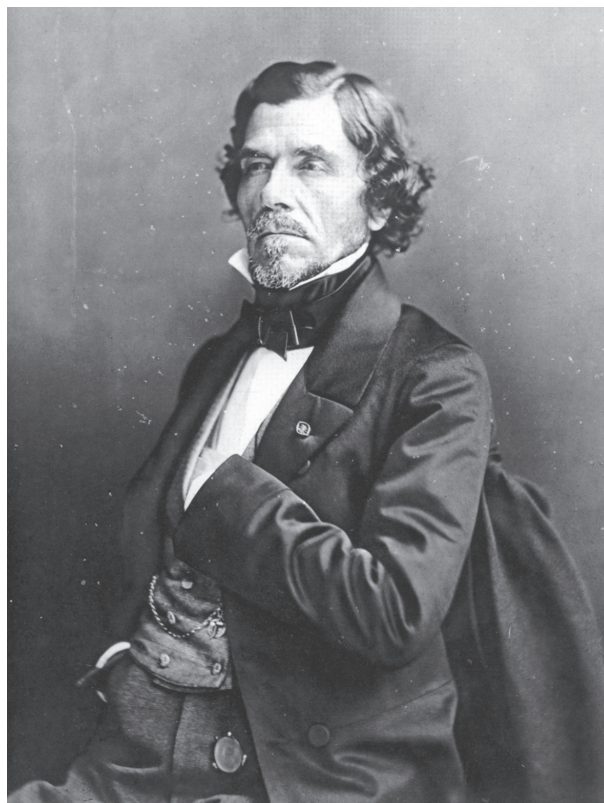
1824

SEKMADIENIS, SAUSIO 4. – O nelaimingasai! ar įmanoma sukurti ką didingo, nuolat trinantis su minia? Pamaštyk apie didįjį Mykolą Angelą. Misk tauriomis ir reikliomis grožybėmis, kurios peni sielą. Mane be paliovos nuo jų atitraukia kvailos pramogos. Siek vienumos. Kai gyvenimas nusistovėjęs, nuošalumas tavo sveikatai nepakenks.

Štai ką ant antkapio užrašė didysis Mykolas Angelas: „Nešamas trapaus laivelio vidur audringos jūros, baigiu gyvenimo kelionę; atvykstu į visiems bendrą uostą, kur kiekvienas turės atsiskaityti už tai, ką padarė gero ar blogo. Ach! Pripažįstu, kad šis menas, tapęs stabu, šis mano vaizduotės tironas, skandino ją klaidoje. Viskas čia klaida. Meilės godos, tuščios ir švelnios svajos, kuo jūs tampate dabar, kai esu taip arti dviejų mirčių: vienos, dėl kurios neabejoju, ir antros, kuri man gresia? Ne, sielai, atsigręžusiai į Dievo meilę, sielai, kurią degina šventa ugnis, numaldyti nepakanka skulptūros, tapybos meno“. (Eilutės, užbaigiančios jo poezijos rinktinę.)

<...>

Félix NADAR. Eugène'o Delacroix portretas. Fotografija

SEKMADIENIS, SAUSIO 25. – Šiandien vakarieniauta pas p. Lelièvre³. Velnias, ne pulkininkas, pramušta galva dėl didžiųjų Ispanijos žygių; jis mums ten siaubingai pakyrėjo.

Grįžtant su Eduardu³, mano galvoje sukosi daugiau minčių nei per visą dieną. Jų turintieji jas iš jų ir pagimdo? Bet mano atmintis diena po dienos taip menksta, kad galiausiai nieko nesugebu suvaldyti: nei praeities, kurią užmirštu; dabartį – vos vos, nes beveik visada esu taip kuo nors užsiėmęs, kad pametu iš akių arba bijau, jog iš mano akiračio pradings tai, ką turėčiau padaryti; nesuvaldau netgi ateities, nes niekada nesu tikras, ar jau iš anksto nesu paskirstęs savo laiko. Trokštu prisiversti ir išmokti daugybę dalykų atmintinai, idant galėčiau ką nors iš savo atminties pažadinti. Žmogus be atminties nežino, kuo galima pasitikėti. Visa jį išduoda. Daugybė dalykų, kuriuos norėčiau atgaivinti savo atmintyje apie mūsų pokalbį, grįžus jau būna nunirę į užmarštį. Aš kartojau sau, jog liūdnas mūsų apgailėtinos būklės faktas – tai, kad esame priversti nuolat būti su savimi. Kaip tik dėl to tampa tokia maloni gerų žmonių draugija – akimirka leidžianti patikėti, kad jie yra šiek tiek jūs pats. Bet labai greitai jūs grįžtate savin, į savo liūdną vienumą. Ką?! Ne jau brangiausias draugas, mylimiausia moteris ar garbiausias žmogus niekada nepaims ant savo pečių bent dalies naštos? Taip, bet vos keletui akimirkų. Jie patys velka savąjį švininį apsiaustą.

Grįžtu prie kitos minties. Ji buvo atklydusi dar prieš šią paskutinąją. Kas vakarą, grįždamas iš p. Lelièvre'o namų, jam sakydavau, kad grįžtu nelyginant žmogus, kuriam nutiko aibė įvairiausių dalykų. Ir tai visad baigiasi gluminančiu chaosu. Jaučiuosi tarsi šimtus kartų kvailesnis, man atrodo, jog esu šimtus kartų labiau netikęs užsiimti pačiais paprasčiausiais dalykais nei visą dieną sunkiai darbavęsis valstietis.

– Eduardui sakydavau, kad prisirišame prie draugų, kai jie žengia pirmyn tokiu pat žingsniu kaip ir jūs. Įrodymas – jog žavios gyvenimo aplinkybės, kurių saldų atminimą saugome, realiai jau nėra įmanomos atkartoti, ir dar taip, kaip jos kadaise buvo susiklosčiusios. Paliudija tai ir po ilgo laiko sutikti vaikystės draugai.

– Šiandien, kai pradėjau tapyti moterį, tempiamą žirgo, pas mane apsilankė Riesener⁴, Henri Hugues⁵ ir Rouget⁶. Spręskite patys, kaip jie vertino *mano vargingą kūrinėlį*, jų pamatyta dar tikrai kaip eskiza, kai tik aš vienas galiu ką pranašauti.

– Kaipgi? – klausiau Eduardą. – Turiu grumtis su fortūna ir man būdinga tinginyse; turiu entuziastingai pelnyti duoną, o tokie netikėliai brausis į mano skurdų būstą, kad tik atšaldytų mano įkvėpimą vos jam užgimus, ir savo akinukais mane matuos tie, kuriems Rubensas mat per prastas! Laimė, – už ją tau dėkoju, o palankus dangau, – vargė man teiki būtiną šaltakraujiškumą, kad pagarbiu atstumu atitolinčiau skrupulus, kuriuos dažnai manyje gimdo kvailos jų pastabos. Pierret pasakė keletą pastabų, kurios manęs visai nesujaudino, nes aš žinau, ką dar lieka padaryti. Henri nebuvo toks įgeidus kaip tie kiti ponai.

<...>

ANTRADIENIS, SAUSIO 27. – Šį rytą mano ateljė pasiekė laiškas, pranešantis apie mano brangiojo Géricault⁷ mirtį. Negaliu apsiprasti su šia mintimi. Nepaisant visiems akivaizdus žinojimo, kad galime jį netrukus prarasti, man atrodė, jog vydami šią mintį šalin tarsi užkalbėdavome mirtį. Bet ji savo grobio nepamiršo, ir štai jau ryt žemelė priglaus vargingus jo palaikus. Tokia kūno jėga, tokia ugnis ir vaizduotė, atrodo, žadėjo visai kitą lemtį. Nors jis nebuvo mano bičiulis tikrąja šio žodžio prasme, netektis drasko širdį. Ji atitraukia mane nuo darbų ir verčia ištrinti viską, ką jau buvau padaręs.

<...>

ANTRADIENIO RYTAS, VASARIO 2. – Atsikeliu apie septintą ryto. Turėčiau dažniau taip daryt. Palaiminti neišmanėliai ir prasčiokai. Gamtoje viskas pritaikyta jiems. Jie supranta viską, kas yra, vien todėl, kad tai yra. Ir iš tikrųjų, argi jie nėra racionalesni nei visi tie svajotojai, kurie sugeba suabejoti net savo pačių mąstymu? Miršta jų draugas? Jiems atrodo, kad jie supranta mirtį, tad skausmingo jo apraudojimo jie neapsunkina tuo baisiu susirūpinimu, kad nesugebėta įsivaizduoti tokio natūralaus įvykio. Jis gyveno; dabar jau nebe; jis su manimi kalbėjo, jo dvasia klausės manosios, – viso to nebeliko. Bet štai šis kapas. Ar jis guli kape toks pat šaltas kaip tas kapas? Ar jo siela klajoja aplink savo paminklą? O kai mąstau apie jį, ar tik ne ji, siela, sudrebina mano atmintį? Įprotis visus sulygina su minia. Kai pėdsakas nublunka, jis miršta. Na ir gerai! ir tai mūsų jau nebejaudina. Mokslinčiai ir mintytojai atrodo gerokai mažiau pažengę nei minia, nes tai, kas jai tarnauja kaip įrodymas, aniems dar būtina įrodyti. Esu žmogus. Kas tas AŠ? Ką reiškia žmogus? Vieni praleidžia pusę gyvenimo grumdamiesi už kiekvieną smulkmeną, tikrindami visa, ką suranda. Kiti – dėliodami pamatus statinio, kuris niekada neiškyla virš žemės paviršiaus.

<...>

TREČIADIENIS, KOVO 31. – <...> Vakara is dera vakarieniauti ir nedaug darbuotis vienam. Manau, kad kartkartėm susitikti su plačiaja visuomene ar paprasčiausiai su žmonėmis mažiau kenkia pažangai ir dvasios veiklai – kad ir ką sakytų daugybė tariamų menininkų – nei jų [netikusios] pažintys. Kiekviena jų pokalbio akimirka dvokia minia; būtina nuo jų gręžtis į vienumą. Bet gyventi blaiviai nelyginant Platonui. Ką daryti, kad entuziazmas išsilaikytų ties vienu dalyku, kai visad esame prieinami vieniems, o nuolat jaučiame poreikį kitų draugijos? Dufresne⁸ buvo teisus: dalykai, kuriuos patiriame patys savyje, yra gerokai stipresni ir grynesni. Kad ir kaip būtų malonu savo jausmais dalytis su bičiuliu, lieka pernelyg daug niuansų, kuriuos reikia aiškinti, nors turbūt kiekvienas juos jaučia, tik savaip; tačiau dėl to nublanksta ir vieno, ir kito išpūdis. Jis man pataria, o ir pats pripažįstu būtinybę aplankyti Italiją vienas pats ir gyventi vienas, kai ten įsikursiu; tad pradėkime jau šiandien prie to pratintis: visi palankūs pokyčiai gims iš to. Grįš atmintis ir dvasia šios akimirkos, ir tvarkos.

<...>

SEKMADIENIS, BALANDŽIO 4. – Visa manyje veržias į būtinybę dar labiau užsiverti vienuoje. Gražiausios ir brangiausios mano gyvenimo akimirkos nublanksta per pramogas, kurios iš esmės neatneša nieko kito, tik nuobodulį. Galimybė ar vylimasis išsiblaškyti jau pradeda slogiai veikti tą jėgų likutį, kurį man palieka vakar prastai praleistas laikas. Atmintis, neturinti kokio nors rimtesnio užsiėmimo, žūva arba nusilpsta. Savo veiklą paįvairinu beprasimiais sumanymais. Tūkstančiai vertingų idėjų žūva vos užsimezgsios, nes jų nevainikuoja jokie darbai. Jie mane ryja, apiplėšinėja. Priešas užima savo poziciją – mano širdį. Jo ranka viską aprėpia. Mąstyti apie gėrybes, kurias rasi vietoj tuštumos, nuolat tave stumiančios iš tavęs paties: vidinis pasitenkinimas ir tvirta atmintis; šaltakraujiškumas, kurį teikia tvarkingas gyvenimas; sveikata, kurios negriaus begalinis nuolaidžiamas trumpalaikiam perviršiumi, gimdomam kitų draugijos. Dirbami darbai ir daugybė triūso.

<...>

SEKMADIENIS, BALANDŽIO II. – <...>

Kokia kvailystė nuolat ateičiai atidėlioti temas, kurios ešą viena už kitą geresnės!

O dėl mano paveiklo – reikia palikti, kas padaryta gerai, kad galėčiau jį padėti į šalį, kai jis bus užbaigtas. Kitame atsispindės jei ne pažanga, tai bent jau įvairovė.

Bet grįžtu prie savo ankstesnės minties apie šį kvailą įprotį visada užsiimti dalykais, kurie mums neteikia malonumo ir todėl yra vadintini prastais. Juo daugiau jų darai, juo daugiau tokių randi. Kas akimirka man į galvą šauna puikios idėjos. Ir užuot ėmėsis jas įgyvendinti iškart, kai jos dar spindi žavesiu, kurį joms tuo momentu teikia vaizduotė, sau prisizadi grįžti prie jų vėliau. Tačiau kada? Užmiršti ar – dar blogiau – liaujiesi domėtis tuo, kas, atrodo galėjo žadinti įkvėpimą. Su tokia pat klajokle ir išpūdziams pagavia dvasia viena fantazija kitą gena greičiau, nei vėjas sušvilpia ore, ir plukdo bures į priešingą pusę: atsitinka taip, kad [vienu metu] galvoje sukasi daugybė temų. Na ir kas iš to? Jos bus sudėliotos į lentynėles ir šaltai lauks savo eilės, bet akimirkos įkvėpimas jų jau neatgaivins prometėjiškuoju dvelksmu: teks jas traukti iš stalčiaus, kai būtinybė vers imti tapyti paveikslą! Tai genijaus mirtis. Kas bus ši vakarą? Jau visą valandą svyruoju tarp Mazepos, Don Žuano, Tasso⁹ ir šimto kitų.

Manau, kad norint rasti temą geriausia nesigręžioti į ankstesnes ir nesirinkti iš visos tos masės. Nes kas paikiau! Tarp temų, kurias pasirinkau, kadangi vieną dieną jos man patiko, kas gi lemia mano pasirinkimą vienos ar kitos dabar, kai esu vienodai atviras visoms? Jau vien pats tas svyravimas reiškia įkvėpimo stygių. Žinoma, jei paimčiau paletę tą akimirka ir mane vestų nenugalimas troškimas, manyje nubustų žavusis Velásquezas. Norėčiau ant rudos ar raudonos drobės užtepti riebę ir storą dažų sluoksnį. Kad surasčiau tinkamą temą, reikėtų atsiversti knygą, galinčią pažadinti įkvėpimą, ir leistis vedamam nuotaikos... Yra tokių, kuriomis visada pasieki savo tikslą. Būtent jas ir reikia rinktis. <...>

ANTRADIENIS, BALANDŽIO 20. – Grįžtu pasisvečiavęs Leblondo¹⁰ namuose. Kalbėjomės apie Egiptą: galima ten gana nebrangiai nukakti. Dievo valia, kad ten vykčiau! Pasvarstykime apie tai; o jei mano brangusis Pierret važiuotų su manimi? Kaip tik jis yra man reikalingas žmogus. Kartu pasistenkime pamažu atsiriboti nuo saitų, kurie pančioja dvasią ir kenkia sveikatai. Keltis rytais. Pasvarstyti apie arabų kalbą. Artimiausiomis dienomis nueisiu pas Dimier¹¹ pasiteirauti apie jo studijas.

Keliauti į Egiptą – ką visa tai reiškia? Visus staiga užvaldo beribis entuziazmas. O jeigu tai ne kažin kas daugiau nei nuvykti į Londoną? De Loche'as¹² ir Planat¹³ ten jau buvo nuvykę už tris šimtus frankų. Pragyvenimas ten pigesnis nei čia. Reikėtų išvykti kovą ir grįžti rugsėjį; turėtume laiko pasižvalgyti po Siriją. Ar tai gyvenimas vegetuoti kaip grybui, stovinčiam ant supuvusio koto? Smulkmeniškai įpročiai mane visą praryja. Beje, ruoštis reikia iš anksto. Kol turėsiu kojas, tol tikiuos fiziškai gyventi. Dangaus valia, salonui teks susitaikyti su mano turnė! <...>

SEKMADIENIS, [BALANDŽIO] 25. – <...> Kodėl aš ne poetas! Na, bent jau kiekvienu savo paveikslu aš išgyvenu (kiek tai įmanoma), ką noriu įdiegti į kitų širdis! Alegorija yra nuostabi erdvė! *Aklas Likimas tempia visus, kurie tuščiai maldauja, norėdami atitraukti jo kietą ranką.* – Man atrodo, ir, beje, maniau, būtų geras dalykas apšilimui kurti rimuotas ar nerimuotas eiles konkrečia tema, kad pakurstyčiau ugnį, reikalingą tapyti. Palengva įprasdamas savo mintis perteikti eilėmis, jas kurčiau lengviau ir taip, kaip man patinka. Derėtų tai išmėginti su Chiju¹⁴.

<...>

PIRMADIENIS, BALANDŽIO 26. – Mano dienos vis tokios pat: begalinis troškimas to, ko niekad negauni; neužpildoma tuštuma, nesuvaldomas noras kurti visais įmanomais būdais, vis atkakliau grumtis su mus nusinešančiu laiku ir pagundomis, metančiomis ant sielų tankų šydą. Ir beveik visada, sakytum, filosofinė ramybė, rengianti kančias ir pakylėjanti virš menkniekių. Bet tai galbūt tik vaizduotė, kuri ir čia mus klaidina. Atsitikus menkiausiai nelaimėi, beveik visada [tari] filosofijai sudie. Norėčiau sutapatinti savo sielą su kito žmogaus siela.

– P. Rivière'as¹⁵, lankydamasis pas Perpignaną¹⁶, kalbėjo apie Godwino¹⁷ romaną „Saint-Léonas“: jis atradęs paslaptį, kaip pasigaminti aukso ir pratęsti gyvenimą, išgėrus stebuklingo eliksyro. Visos negandos kyla iš šių fatališkų slėpinių, ir vis dėlto tuose skausmuose jis išgyvena slėpinę palaimą dėl šių keistų galių, kurios jį išskiria iš gamtos. Aiman! aš negalėjau atskleisti slėpinių ir esu priverstas savy apraudoti tai, kas buvo vienintelė šio žmogaus paguoda. Prigimtis pastatė barjerą tarp mano ir artimiausio draugo sielos. Jis išgyvena tą patį. O, kad galėčiau nevaržomai mėgautis šiais išpūdziais, kuriuos vienintelis patiriu savaip! Bet įvairovės dėsnis šią paguodą paverčia žaidimu. Ne metų reikia, norint numoti ranka į nekaltus malonumus, kuriuos kiekvienas netikėtai įvykis audringai atskleidžia gaivalingoje vaizduotėje. Kiekviena prabėganti akimirka arba nusineša juos, arba

iškreipia jų prigimtį. Rašymo valandėlę jaučiu dvidešimtis dalykų, kurių užrašęs nebeatpažįstu. Mano mintys man nebepaklūsta: mane išduoda dvasios tingumas ar greičiau jau jos silpnybė nei mano plunksnos nevikrumas ar kalbos neveržlumas. Kaip skausminga jausti ir įsivaizduoti daug, kai atmintis tuo pat metu išduoda. Kaip norėčiau būti poetu! Viskas aplinkui būtų įkvėpimo šaltinis. Stoti į kovą su maištaujančia atmintimi – argi tai nebūtų poezijos kūrimo būdas? Juk kokia gi mano padėtis? Aš vaizduojuos. Raustis atmintyje ir bandyti sučiupti pasprukusią mintį – tinginystė, ne kas kita. <...>

BALANDŽIO 29. – Šlovė man nėra tuščias žodis. Garsūs šlovinimai užliūliuoja neapgaulinga laime. Gamta šiuo jausmu apdovanojo visas širdis. Kas atsisako šlovės arba negali jos pasiekti, apdairiai pasistengia parodyti šiems kvapniems smilkalams, šiai didžiųjų sielų ambrozijai, panieką, kurią jie vadina filosofine. Pastaruoju metu žmonės buvo apsėdęs neaiškus troškimas nusiplėšti nuo savęs tai, ko gamta jiems buvo suteikusi daugiau nei gyvūnams, kuriems užkraunami sunkiausi nešuliai. Filosofas – tai ponas, kuris pasirūpina, kad keturis kartus per dieną jo stalas būtų ištaigingai padengtas, o dorybė, šlovė ir jausmų kilnumas jam svarbūs tik tada, kai jie nesujaukia šių keturių būtinų funkcijų ir mažyčių kūniškų bei asmeninių patogumų. Vadinas, mulas ir yra filosofas, kuriam dera teikti didesnę pirmenybę, nes jis, be viso kito, nesiskųsdamas pakelia kirčius ir stoką. Mat šie žmonės į tokį valingą išsižadėjimą įstambiausių dovanų (kurios ne jų nosiai) žvelgia kaip į dalyką, kuris labiausiai turėtų puoselėti jų tuštybę <...>.

PENKTADIENIS, GEGUŽĖS 7. <...> – *Lakštingala* – kokia skubri visos gamtos džiugesio akimirka! Tie gaivūs lapai, alyvos, saulė gražina jaunystę. Šiomis trumpomis valandėlėmis dingsta melancholija. Dangu aptraukia debesys, apsiniaukia? – betgi tai tarsi vilioklio mylimojo užgaida: vis vien esi tikras, kad grįš.

Šį vakarą, pakeliui į namus, girdėjau lakštingalą; ir vis dar girdžiu, nors labai iš toli. Čiulbėjimas išties unikalus, greičiau dėl jo sužadinanamų emocijų nei dėl paties čiulbėjimo. Gamtininkas Buffonas¹⁸ skęsta ekstazėje nuo šios pavasario giesmininkės gerklės lankstumo ir gaidžių įvairovės. O aš joje regiu monotoniją, nenusakomą žavesį visko, kas daro nepaprastą išpūdį. Nelyginant neapbrėpiamos jūros vaizdas. Vis laukiame vienos kitą besivejančios kitos bangos prieš atplėsdami nuo jos žvilgsnį. Kaip nekenčiu visų tų rimuotojų su jų rimais, šlovėmis, pergalėmis, lakštingalomis, pievelėmis! Kiek tokių, kurie imas tapyti tai, ką turėtų jausti lakštingala? Ir vis dėlto jų eilės to ir pertekusios. Bet kai apie tai kalba Dante, jis gaivus kaip gamta, ir vien jį teišgirdome. Visa kita nenatūralu, išpūsta, apskaičiuota. Kiek yra tapusių meilę? Dante iš tiesų yra pirmasis tarp poetų. Jį skaitant kyla šiurpuliukai, tarsi stovėtume prieš pačią tikrovę. Tuo jis didingesnis už Mykolą Angelą, arba greičiau – kitoks; nes yra tobulas kitaip, bet ne tiesos galia. Ir kaip tik apie tai aš visada svajoju, nerasdamas tam žodžių. Dailėje ir būk toks. Tai išskirtinis kelias.

Bet jei kuris dalykas tau kels nuobodulį, padėk jį šalin. Nesivaikyk tuščios tobulybės. Tai, kas miniai yda, neretai gyvastį suteikia.

Mano paveikslė atsiranda įtampa, energingas judesys, kurį būtina sustiprinti. Reikia geros juodos spalvos, žvilgsnį traukiančio purvo ir kūno dalių, kurias aš moku tapyti ir kurių nedaugelis imasi. Mulatas tam tiks. Reikia užtapyti. Nors atrodys ne taip natūraliai, vis dėlto bus sodriau ir gražiau. Tegu visa tai pasitvirtina! O mirštančiojo šypsena! O motiniškas žvilgsni! Nevilties užgniaužti, brangūs tapybos barai! Tyli stiprybė, kuri pradžioj kužda vien akimis, bet ilgainiui nugali ir užkariauja visas sielos galias! Štai dvasia, štai tikrasis tau įtinkantis grožis, dailioji tapyba, tokia paniekinta, taip menkai pažinta, numesta tave išnaudojantiems žvėrimis; bet yra širdžių, kurios tave priimtų dar maldingiau. Širdžių, kurių netenkis žodžiai nei ilgos kalbos, nei sąmojingos idėjos. Tau pakaktų parodyti patinišką ir stačiokišką šiurkštumą, ir tu teiktum gryną ir absoliutų malonumą. Pripažinkime, kad aš pagrįstai ties tuo dirbau. Man visai nepatinka išprotauta dailė. Matau, jog reikia, kad mano nenuovoki dvasia įsidaudrintų, susijauktų, atliktų šimtus bandymų prieš pataikydama į tikslą, kurio siekiu kiekviena detale. Toks senas raugas, toks visiškai juodas pagrindas, kurį reikia patenkinti. Jei nesiblaškau taip, kaip gyvatė kerėtojos rankose, esu šaltas. Reikia šitai pripažinti ir tam paklusti, ir tai didelė laimė. Visa, ką esu padaręs gero, buvo padaryta kaip tik šitaip. – Be Don Kichoto ir tavęs nevertų dalykų. Susikaupk giliai ties daile ir galvok vien apie Dante. Ten yra tai, ką aš visada savy jaučiau!

<...>

ŠEŠTADIENIS, GEGUŽĖS 15, DIENOS BĖGYJE. – Žmonės – ar greičiau jų kūrinius – talentingus padaro jokiū būdu ne naujos idėjos, o idėja, kuri juos apsėda, mintis, kad tai, kas buvo pasakyta, nebuvo pasakyta iki galo. <...>

VAKAR, PENKTADIENIS, 14. – <...>

– Skaitydamas šį rytmetį trumpą lordo Byrono knygos aprašymą, pajutau savyje bundant nenumaldomą troškimą kurti. Ar galėčiau pasakyti, jog tai man būtų laimė: bent jau man taip atrodo. Laimingas, be galo laimingas poetas valdydamas kalbą, kuri paklūsta jo lakiausiai vaizduotei! Be to, prancūzų kalba yra tobula. Tačiau tam reikėtų su maištinguoju Protėju susikauti daugybėje mūsų prieš jį pažabojant.

Mano sielą kamuoja vienuma. Juo labiau manoji išsklinda su draugais, įpročiais ar kasdieniais malonumais, juo labiau atrodo, kad ji nuo manęs pasprunka ir pasitraukia į savo tvirtovę. Vienumoje gyvenantis poetas mėgaujasi šiais mūsų savyje nešiojamais turtais, bet jie pasislepia nuo mūsų, kai save išdalijame kitiems. Kai visiškai atsiduodi savo sielai, ji pati iki galo atsiveria jums, ir kaip tik tada ši aikštuolė jums pradeda teikti pačius didžiausius malonumus – tuos, apie kuriuos rašoma toje pastaboje, bet kurių galbūt nepastebėjo lordas Byronas ir Rousseau¹⁹, – atskleisti tūkstančiu formų, skelbti apie juos kitiems, tirti patį save, nuolat save tapyti per savo kūrinius. Nekalbu apie vidutinybes: tačiau koks yra tas šėlas ne tik rašyti, bet ir spausdinti savo kūrinius? Be laimės, kurias teikia pagyrimai, žengti žingsnį

ir link visų tave suprantančių sielų, ir kartais nutinka, kad visos sielos išvelgia save jūsų paveiksle. Ką reiškia net pats bičiulių pritarimas? Ar tai, kad jie, savaime aišku, supranta jus, ar – greičiau – kas jums darbo? Tačiau svaigulys kyla jau vien nuo minties apsigyventi kitų mintyse. Ar reikia dėl to sielvartauti? – pats save klausčiau. Gali priskaičiuoti dar vieną sielą prie tų, kurios žvelgė į gamtą savitai. Tai, ką tapo visos šios sielos, joms yra nauja, o tu nutaptum dar naujų! Jie tapė savo sielą tapydami daiktus, o tavo siela taip pat prašosi savo eilės. Ir kodėl priešintis tokiai tvarkai? Argi jos prašymas yra niekingesnis už miegą, kurio tavęs prašo tavo nuvargęs kūnas ir visa tavo fizinė prigimtis? Jeigu jie tau tarnavo nepakankamai, tai ir dėl kitų jie nepadarė gana. Tie, kurie tiki, kad viskas buvo pasakyta ir atrasta, tave pasveikins kaip naują ir dar uždarys duris už tavęs. Ir pridurs, kad visa jau pasakyta. Taip ir žmogus, kuris dėl savo amžiaus naštos mano, jog prigimtis ritasi žemyn, taip ir prasčiokiškos dvasios žmonės, kurie neturi ką pasakyti apie tai, kas jau buvo pasakyta, mano, kad gamta davė žodį vos keletui, ir tik pradžioje, pasakyti naujų ir išimintinių dalykų. Tai, ką buvo galima pasakyti šių nemirtingų sielų laikais, kaustė ir jų amžininkų žvilgsnius, ir todėl nedaug buvo mėginusiųjų užčiuopti nauja, išiamžinti paskubomis, kad iš ateinančių kartų atimtų būsimą derlių. Naujumas glūdi kuriančioje dvasioje, o ne jau užbaigtoje prigimtyje. Rašančiojo santūrumas visada kliudo įsiterpti tarp tų didžiadvasių, apie kuriuos kalbama. Manoma, kad jis visada kreipiasi į vieną tų šviesuolių, kuriuos gamta [apdovanojo]...

...Tu, kurs žinai, kad visada atsiranda kas nors naujo, parodyk jiems, ką jie ne taip suprato. Padaryk, kad jie patikėtų, jog niekad nėra girdėję kalbant apie lakštingalą ir apie neapbrėpiamos jūros vaizdą, ir apie visa, ką jų menkos joslės nesupranta jaučiančios, iki kol kiti pradžioje imasi tai pajauti už juos. Tegu tavęs neglumina kalba. Jei ug-dai savo sielą, vieną dieną ji atsiskleis. Ji susikurs kalbą, kuri iš vieno pareikalaus aleksandrinų, iš kito – prozos. Ką? Jūs, sakote, esate originalus, ir vis dėlto jūsų užsidegi-mas suliepsnoja tik skaitant Byroną ar Dante *etc.* Šį įkarštį jūs laikote kūrybine galia, bet ar tai nėra vien imitacijos poreikis?.. Štai ir ne. Juk jie nepasakė ir šimtosios dalies to, ką dar galima pasakyti. Nes viename jų paliestų dalykų yra daugiau medžiagos naujiems talentams, nei yra ir kad gamta jau numatė per didžiąsias ateities vaizduotes atskleisti daugiau naujų dalykų apie visą savo kūriniją, nei ji sukūrė daiktų. <...>

Eugène DELACROIX

Iš prancūzų kalbos vertė **Aušra GRIGARAVIČIŪTĖ**

Versta iš: Delacroix: Journal 1822–1863.
Éditions Plon, 1996

¹ Jean Baptiste Pierret, artimas Delacroix bičiulis.

² Charles-Jean-Baptiste Lelièvre, tapytojas, Delacroix draugas.

³ Edouard Bertin, tapytojas, Delacroix draugas.

⁴ León Riesener, tapytojas, Delacroix pusbrolis.

⁵ Henri Hugues, Delacroix pusbrolis.

⁶ Georges Rouget, tapytojas.

⁷ Theodore Géricault, tapytojas, Delacroix draugas.

⁸ Abel-Jean-Henri Dufresne, rašytojas ir tapytojas.

⁹ Torquato Tasso, italų Renesanso poetas.

¹⁰ Frédéric Leblond, Delacroix draugas.

¹¹ Abel Dimier, skulptorius.

¹² Etienne de Loche, tapytojas, Delacroix draugas.

¹³ Pierre Planat, tapytojas, Delacroix draugas.

¹⁴ Sala, kurioje XIX a. trečiajame dešimtmetyje turkai išžudė daugumą graikų gyventojų. Šia tema Delacroix sukūrė paveikslą „Skerdynės Chijo saloje“.

¹⁵ Philibert Rivière, politikas.

¹⁶ Israël Perpignan, „Miroir“ redaktorius.

¹⁷ Wiliam Godwin, anglų rašytojas.

¹⁸ Georges Louis de Buffon, Leclerc de Buffon, gamtininkas ir rašytojas.

¹⁹ Jean-Jacques Rousseau, filosofas.